

DEBRECZENI ELLENŐR.

Politikai, közgazdasági s társadalmi lap.

A SZABADELVÉPÁRT KOZLÓNYA

Megjelen hetenkint ötször, u. m. Hétfőn, Kedden, Szerdán, Csütörtökön és Szombaton.

Előfizetési feltételek:

helyben házhoz hordva vagy vidékre postán küldve.

Egész évre . . . 10 frt.
Félévre . . . 5 „
Negyedévre . . . 2 „ 50 kr.
Egy hónapra . . . 1 „

Előfizetheti helyben a kiadóhivatalban, *Kutasi úton nyomdájában*, aztán Tegledi K. Lajos és ifj. Csáthy Károly könyvkereskedéseikben, vidéken a postahivataloknál.

Hirdetési díj:

öt hasábos petitor 5 krajczár. Nagyobb terjedelmű s több ízben megjelenő hirdeményeknél leengedés történik. Helyegydij minden hirdetés után 30 kr. Nyilttári közlemények minden sora 20 kr. A hirdetéseknek valamit a nyilttári közlemények eggyedli a kiadói iródban vétenek fel. Az előfizetési és hirdetési díjak a kiadóhivatalba, a lap szellemi részébe tartozó közlemények a szerkesztési iródban cizmezendők.

nagygyűzőcsa Jóna-ház 1704. szám alatt

Debreczen, augusztus 27.

Tisza nem akar menni. Olyan megalkodott, hogy a meddig mellette áll a nemzet többsége, addig nem akarja átengedni a kormányt a kisebbségnek. Hallatlan vakmerőség! Andrassy megmenni, de nincs a ki vállalkozzék helyét elfoglalni, mert hát valamivel nehezebb ám onnan a miniszteri székből mint a szerkesztőségi vagy a kávéházi asztal mellől intézni a világ sorát s noha minden ellenzéki patrióta, a ki tollat tud a kezébe fogni, hogy egy újság-czikket kanyarítson vagy a ki egy czifra toasztot el tud mondani valami hazafias banketten, eo ipso meg van győződve arról, hogy ő külön legény mint Andrassy Gyula gróf, de az osztrák-magyar monarchia legkiválóbb diplomátusai sokkal szerényebbek, mikor arról van szó, hogy olyan államférfi helyét kell elfoglalni mint Andrassy Gyula gróf.

Szegény ellenzék, pedig hogy örült már, hogy Andrassy kidobatik, Tisza Kalmán meg utána dobátik. És most mindebből semmi sem lesz s nem dobátik ki más mint a fogadatlan prókator, a ki a nemzet és a király közé állva, el akarja disputálni tőlük a jogot, hogy legjobb belátásuk szerint azoknak a férfiaknak kezében hagyassák az ország kormányát, kikben leginkább bizalmuk van.

Tisza tehát nem megy, a meddig a nemzet s a korona bizalma benne összpontosul; ha azt elveszt, menni fog. Ez oly sarkalatos elvezető a parlamentarizmusnak, hogy egy mákszemnyi józan ész is elég a megértéséhez. A parlamenten kívül való miniszterbuktatást alkotmányos érzelmi hazafinak, meg ha ellenzéki volna, sem szabad óhajtatnia. A színpad mögötti titkos intrigák vagy a piaci láрма nem bukathatnak minisztert alkotmányos országban. A kit a nemzet többsége választott vezérül, az nem hagyhatja el helyét csak azért, mert néhány ellenzéki polgártársnak nem tetszik.

Egy szélső baloldali képviselő ugyan, kit egykor Debreczenben is fölléptettek, azt a furcsa tételt állította föl a napokban választóihoz intézett beszámoló beszédében, hogy az ország választó polgárainak többsége bortól részegen adja be szavazatát s így nem tudja, hogy micsoda pártra szavaz s mikor kijózanodik, akkor már késő. E nyilatkozatból a választó polgártársak megérthetik először is azt, hogyan gondolkozik felülül némely szélső baloldali képviselő ur, — hogyan gondolkozik erről a magyar népről, melynek józan eszét, politikai érettségét idegenek bámulják.

Másodszor megértjük abból, hogyan hivatkoztak minden kisebbségben levő párt arra, hogy csak az ő választói képviselik a valódi közvéleményt, mert a többi részeg volt és nem tudta, mit

csinált vagy lekötözött volt és csak kénytelenségből szavazott. Ilyen módon előállhat Dr. Polyt vagy valamelyik más nemzetiigizgató s azt mondhatja, ő képviseli egyedül a meghamisított magyarországi közvéleményt, a többi választók az egész országban mind részegek voltak vagy kénytelenségből szavaztak. S ép annyira joga lesz ezt mondani, mint annak a másik képviselő urnak.

Csudálatos, hogy ezt az ellenzék nem látja be s nem ovakodik az ilyen veszélyes tanok hirdetéséről, melyek egyenesen az alkotmány s az állam fölforgatására irányulhatnak.

Adják önk jeleit annak, hogy okosabb, helyesebb, a nemzet javára szolgálóbb politikát követnek mint mi s akkor meglesz az önk többsége minden láрма, álokoskodás és csúrcsavarrás nélkül is. Addig pedig tessék bérmenni a szereppel, melyet más országokban a tisztességes ellenzék elfoglalni szokott. Elég hálás szerep az s elég módot nyújt arra, hogy hazájának használjon, a ki használni akar.

— **Király ő felsege** a brucki táborban ment. — Andrassy gróf Gasteinba utazott.

— **A belügyminiszter** külföldi képviselőkhöz körlevelet intézett a szegedi események s munkálatairól, hogy a külföldi nemeselekü adakozók ez uton értesülhessenek adományok hováfordításáról.

— **Haymerle báró** római nagykövet Bécsbe érkezett. A „Neue fr. Presse” komoly jelentőséget tulajdonít e ténynek a külügyminiszteri válság befejezését illetően, talán azért, hogy Andrassy gróf hosszabban értekezett tegnap a nagykövettel.

— **A külföldi szakértők** már egyhangúlag megállapították ugyan a Szegeden és környékén előtűrt szükségességek látszó munkálataira adandó véleményeket, mindazonáltal még nem szövegezték véglegesen. A szakértők e vélemény — melynek lényeges tartalma azonban Tisza Lajos királyi biztossal már közölték — az e hó végén visszaérkező közlekedési miniszternek személyesen szándékoznak átadni.

— **Az idei őszi fegyvergyakorlatok** szept. 6-ka és 15-ke közt fejezték be. Ekor azonnali szabadságra fogják bocsátatni a decz. 31-én tartalékba lépő legénységet, hogy megkariarásik illetményeiket. Ugyanakkor vegrehabjtaja a hadügyminiszter az idei legutolsó helyőrségi változtatást.

— **Mikor fizetnek a horvátok?** A magyar-horvát országos küldöttségi most készen áll a horvátok újabb tiszvi pénzügyi egyezmény megalapításához s a horvátok egyebek közt azt is kívánják, hogy az adók be a magyar népről, melynek józan eszét, politikai érettségét idegenek bámulják.

még nem arattak, majd a harmadik negyedben hozzá lehet fogni. Annak idején tehát ment a harmadik sürgetés és rá a harmadik válság, hogy az aratás rosz volt, de majd lesz szüret, pálinka-főzés stb. A negyedik ényegyedben a negyedik intére végül azt felelte a bán, hogy a bornak nincs ára, nincs pénz, nem lehet fizetni. Erre aztán a miniszter a következő rövid átiratot intézte a bánhoz: „Excellenciád négy rendbeli átirataiból értesültem, hogy Horvát-Szlavonia országokban mikor nem hajthatók be a közadók. Legyen szives excellenciád, értesítsen most már hogy tehát mikor hajthatók be?” Erre a bán nem felelt semmit.

Látogatás Andrassynál.

A „N. W. Tagblatt” egyik szerkesztője meglátogatta Andrassy grótot s beszélgetésükéből a „P. Loyd” felette érdekes kivonatot közöl.

Andrassy gróf egészségesen és derülten néz ki s a beszélgetést azzal kezdte meg, hogy „Ausztria-Magyarországnak két külügyminisztere volna szükséges, egyik a külügyekre, másik a sajtóra.” Ezzel taláiban jellemezte a sajtó sokszor teljes tájékozatlanságát.

Visszalépése okairól azt mondá, hogy azon okok magántermészetűek. Nem óhajt sem nyugdíjat, sem követi állomást s így az államnak költséget nem okoz. Tizenkét évig állott a hatalom élén s elfáradt. Visszalépet önkényi. Azt állítas, hogy külügyi politikája megbukott, hogy ő felsege bizalmát elvesztette, tarthatatlan. — **Ő felsege még akkor sem hagyta el őt, mikor mások elhagyták őt.** Keleti politikája ezután is irányadó lesz. Az occupatio szükséges volt. Ha a Boszniát nem occupáltuk volna, lemondunk volna a Keletről. Nagy sulyt fektet arra, hogy Oroszországgal fenntartott a békét s Törökországot egy fához hasonlítá, melynek ágait azért vágják le, hogy gyökerei visszanyerjék az életet és hajtsái erőt.

Ezután azon érdekes pont jött szóba, hogy tulajdonképen mi jelentősége van Novi-Bazár megszállásának. A miniszter azon reményét fejezte ki, hogy a szandzsák megszállása minden verentás nélkül keresztül vezethető. Künöben majd elváll, kinek van igaz: vajjon békésen keresztülvihető-e az occupatio, vagy egy pár insurgenz ellen fog állni, a legrosszabb esetben is csak egyes bandák vállalatáról lehet szó. Hiszen épen az a Törökországgal kötött convencio czéja, hogy Törökországot a nyugatintástól megkíméljük. „Ha a novi-bazári szandzsákot conventio nélkül szállított volna meg, Törökországban azon hitet kelteztük volna, hogy végső menet czélunk Szan-onni. A felmerülő aggodalmakat senki sem látta volna képes eloszlatni.” „En féltem legjobban — folytatá a miniszter — egy Törökországgal való háborút, nem csapataink miatt, nem azért, mert a sikerben kétkeltem, hanem Törökországgal jutottunk volna összeütöközésbe.” „A keleten — folytatá a gróf — sem szívt, sem török hanem osztrák-magyar politikát akarunk üzni. Mikor a berlini kongresszuson a novi-bazári szandzsákutásra vonatkozó jogokra igényt tartottunk, akkor egy utat akartunk magunknak megnyitni a szabad forgalomra, gendot akartunk viselni a Szan-onni veli összeköttetés megőrzésére. Azonkivil meg akartuk erősíteni állásunkat Boszniában; de még a katonai tudományokban lakusnak is be kell látnia, hogy a novi-bazári szandzsák-

ságból nem lehet sereget indítani Szan-onni felé; ha Ausztia-Magyarország ilyen terveket táplálna, akkor seregeinek a Morava völgyén át, Szerbián keresztül kellene utját venni. A keleti politikában épen az egyik vagy másik irányban való kihágástól kell óvakodni; egy államférfinak mindig az elérhető czélt kell szeméi előtt tartani. A berlini congressus előtt a novi-bazári szandzsák felét Szerbia, felét Montenegró számára igényelték, most osztrák-magyar csapatok fogják megszállni, hogy a berlini szerződést biztosítsák. A keleti actio így elzetesen végére ért s ehhez közvetlenül nem fognak további vállalatok fűződni. A mi történt, az a valódi érdekek politikája volt, a mit követeltek volna tőlünk, az kalandor politika lett volna.”

Utódjáról úgy nyilatkozott, hogy annak lesz nehez a hivatalviselés. Oda fog hatni, hogy minden változás kerültesse. Ő maga teljes erejével támogatja, s nem fog az ellenzékhez csatlakozni, mint sok miniszter. Károlyi gróf — igaz — nem fogadta el a neki felajánlott tárczát, de Andrassy mindent el fog követni, hogy utódja a legmegbízhatóbb, a leghetesebb ember legyen.

Azon megjegyzésre, hogy Ausztia-Magyarországban a nemzetiségiek különfelelése megmért és bizonyos eszmét érvényre juttatni, mint másutt, ezt jegyzé meg Andrassy gróf: „Azt állítom, hogy Ausztia-Magyarország egyáltalában lehetetlen egy meghatározott irány érdekében a közelmérést kinyerai. Az egyik szürkét mond, a másik fehérét, a harmadik feketét, a niből az következik, hogy egy miniszternek Ausztia-Magyarországon csak saját meggyőződését, csak saját kötelességérzetét szabad követni. Nincs jogom a belügybe avatkozni, s csak a külügyi politika vezetéséről beszélhetek; de ha kérdeznék, hogy minden miniszterrel azt követelem Ausztia-Magyarországon, hogy legyen saját meggyőződése, hogy a toladók befolyásokat ne hagyja magán uralkodni. Egy miniszter csak ér valamit, mig el van határozva s vannak hozzá idegei a közvéleménytől el nem tántorítva, azt, mit saját lelkiismerete szerint jogosnak tart, keresztül vinni.

A dualismusról a következőleg nyilatkozott:

A dualismus nem jurista, nem excellentiss ur csinálta; a dualismus történelmi fejlődés eredménye. Az isten elárzott bennünket professorokkal, ezek pedig mindent a legjobban tudnak elintézni. Ők a menyboltozat mechanizmusát is másképen rendezték volna el; ott sem tettek volna elliptikus pályát, sem a két centrum körül való forgást, a minőt néhány mellékboldognál találunk; végtére nyakunk közé estek volna az égi testek. Az a kérdés, hogy a ruhátszabjuket testünkhez, vagy testünk a ruhához. Az a helyes, a mely megfelel az államok természetének. A dualismusra szükség van monarchiáknak, és bezibonyodott, hogy mire mentek dualismus nélkül; a birodalom két felének megegyezése a legjobb ragasza a monarchia egyéneknek. Végtere Ausztiaiban is meg kell alakulnia annak a pártnak, a melynek bátorasága van, hogy kormánypartnak nevezze magát. Vagy vállalkozni kell a kormányzásra, vagy támogatni kell a fennálló kormányt. Ha azonban visszautasítja valaki az államügy vezetését a felelősséget, de mégis alkalmatlanságot szerez a kormányban, a melyet nem tud pótolni, akkor alulról fenyegetetik az alkotmányt.

József főherczeg a honvéd táborban.

N. Kanizsai írják: A mint hire futamodott a derék honvédek között, hogy jön a

főherczeg minden parancsszó nélkül szaladt a legénység eléje s a tábor elején sorfalat képeztet. Ő felsege áthaladva s sorfalon, e szavakat mondá: „Csak menjetek mulatni!” Ezzel ő maga is végig menve a sátrak között, visszatért a tábor közepén levő térre, hol a legénység már táncra kerekedett s járta a csárdást a leguagyobb fesztelenséggel s a legjobb kedvvel.

A legények előrántottak minden megtanulható leányt s csak hamar általános lett a mulatság, melyet a főherczeg ő felsege tovább egy óránál nézett.

Valaki a legények közül megkínálta őt egy pohár borral s azt ő elfogadta s kiürítette a legutolsó cseppig. Példáját követte a főispán is.

Utóbb két derek szílas honvéd őrmester odaállott ő felsege mellé s őt elhagy megkérve, felemelték s egy tartották néhány percig át az egész legénység s ott jelenlevő közönség getverő s szünni nem akor „Eljen!” kiáltásai közepette.

Ő felsege látható jó kedvvel nézte a legénység mulatságát, melybe utóbb Gosztonyi ur is, a kaposvári járás szolgabírája. Belevagyult, táncra híván fel Fesztli főhadnagy ur kedves feleségét. Ugy megrakták őt ő felsege előtt, mintha csak a legjobban kifényezett teremben jártak volna.

Egy közönvő oda állott ő felsege elé s nagy bátran a következő felköszöntőt mondotta el:

Kívánom, hogy az isten éltesse,
Minden bűnbánatát tőle messze vesse,
Az élek szeréből még most ki ne vesse,
Nagy, hosszú életre az isten segejt!

Mily czifra tollal rakva az pávának farka,
Annyi szerencséből, áldással teljek meg marka.
Mily zavaros árja az tengernék,
Annak hosszú partján hány kövér hevernek,
Annyi vig napokat ő cs. és kir. József főherczeg éjten!

A spanyol király házassága.

Az oly ifju és már is annyi csapástól meglátogatott spanyol király, ki a múlt évben temette el ifju nejét, ismét nőül akar s mint már jeleztük is, a választott: Krisztina osztrák főherczegnő, ki ez idő szerint Franciaországban, Archaonban időzik.

A király itt látogatta meg őt e hó 21-én. Uralkodók házasságánál, legalább a történelem tanubizonyasága szerint nem igen szokás megkérdezni a szívet, politikai dolog ez is s talán nem is több igen sok esetben.

Alfons király és Krisztina főherczegnő szíveiket is megkérdezik s látni akarték egymást az eljegyzés előtt.

Az ifju spanyol király egyszerűen öltözve indult el atjára. A merre ment, mindenütt lelkesedéssel fogadták. A király kíséretében voltak: Tetuan herczeg a spanyol külügyminiszter, Vatera osztályfőnök, Alcanides marquis főudvarmester, Ceballos tábornok, Morphy gróf, Sepulveda marquis, dr. Alonso a király orvosa stb.

A fiatal király inkognitóban utazott, de ennek dacára hire ment megkérkezésének az arcahoni pályaudvaron nagy néptömeg gyűlt össze. A perroun a párisi spanyol követ bemutatja a királynak az osztrák főherczegnő udvarmesterét, Schloisnigg bárót s ennek nejét. A király a bárónőnek kezét csókolt, férjét pedig megketylgesen üdvözölte, s a jelenlevő férfiakhoz is intézett néhány barátságos szót.

A király jobb karját — mely nővére temetésén megsérült, — felkötve hordja. Arca igen meggyérő; szelid jósága vonás ül képén s barátságos tekintetével, azonnal vonalmat ébreszt maga iránt.

Midőn az indobázból kilépett s a kocsiába akart ülni, egy spanyol hadnagy elébe

A „Debreczeni Ellenőr” tárczája

Visszaemlékezés az „Arrogante” ünnepélyre.

(Egy nép, mely egyik a másikat mind ismeri. „Hogy van a Józsi, meg a Samu?” A nagy bögő védelme alatt, Marsseillaise. Rákóczy, Szabadi. Jobb a sör, mint a concert. Az akrobata rendező, Túr tábornok és francia venégek. A monstre zenekar. Bengáli fény és szivárvány. Az alsó vendéglő. „Sósz! sósz!” Katonai takarodó. Vissza a Dunán)

A dunaparti minden kikötő állomásán ismétlődik az indobázi jelenet, o da, hogy a beszálló helyi törékeny fenőfő korlátai megállították helyeket, igaz, hogy orizetőkre egy egy konstabler volt ki rendelve. Már én csak azon a hajón akartam a szigetre jutni, a melyen az a 120 cigány huzta. Az esküéri vőro helyen egész halmaza magasztalt s egymásra fektetett brügknak, czimbalmoknak, a fekete sereg meg ott varakozott az árnyékos bódében az indulásra.

Szeretem a cigány zenét és én is oda furakodtam, észrevettem, hogy vidéki vagyok és volt kérdézősködes, midőn megtudták, hogy D-ből jöttem, „hát hogy van a Józsi? meg a Samu? hát Kalmán csinál-e bandát? Kell-e az nekí Párisba menni contrásnak, mikor Pesten primás is lehetett volna.” soha ilyen ismeretesség! tudják hogy ki a primás Kis-pircsen és ki a contrás Debreczenben, az azt is tudják, hogy Józsi primásnak egy clarinó-tosra van szüksége.

Hogy az egyesült bandákkal a fedélzetre juthassék egy nagy bögő mögött vontam meg magam és a hogy a hajóra vitték kényelmesebben mentem utána, mint az esztergomi éresek az urnapi közmeten baldachinja alatt.

Végre a „Mátyás király” fedélzetre jutottam és sajnálkozva néztem, mily sovár tekintetű vetnek felénk a káportan maradtak ezrei.

Ősbe vegyült törpe kis ember adta meg a jelt, — az öreg Bunkó — talán mint kor-elnök, körül seroglettek az ifjabb nemzedék primásai vagy tizen, aztán rázendítették a Marsseillaiset vagy 120-an, tizenegy nagy bögő bugott, tiz czimbalom pengett, a hajó közönsége viharos taps viharban tört ki, a Rákóczy, Szabadi indulókat meg is újráztatták.

A sziget virágfűzerekkel, lobogókkal ékített diszkapuján át zenező mellett vonultunk az alsó vendéglő udvarára, siettem a monstre hangversenyt meghallgatni és félábról a felszálló lépcsőn állva, félkézelt a párkányzatra fogózkodva egy lövönatú kocsin jutottam el a főherczegi lakásig, a zöld rézről ez a széksoroknak barázdátak, a lámpion girlandok pedig majd nem béányéköltak a tágas tért.

Szemben velem a zenekari emelvény, magyar és francia színekkel díszítve, a háttérben Páris város lobogóival, — egy rendező forma úri ember igazgatója a karnagy piadestál létra lépcsőit, kecske lábát, semmi sem volt ő, egyik nagyon magas, másik igen törpe, — ott ugrált a korlston keresztül-kasul, mint egy akrobata, föllélt az emelvényre és ránehézede próbálta annak kappelmajszter megbíró képességét, a közönség, majd hogy meg nem tapsolta.

A lekaszált gyepen szerie és szanaszét heverészték a katonák, egy-egy nagy dob ke-rek árnyékában ketten-hárman, végre jött a főceremoniás-mester és egy adott jele katonák instrumentumok, kotta tartók felsorakoztak a tribünre, az elhelyezkedés tartott egy jó félórátig.

Egyszerre a távolból hangos éljenzés és tapsvihár zudult fel, jönnék a francziák szőlőtől szájról-szájra, és csakugyan elől Túr tábornok, Gouziennet és Laurencónal, utánuk a többi notabilitések: miniszterek, polgármesterek, főkapitányok, írók és írófélek (mint a hogy Suhogó barátunk mondja).

Ott láttuk Túr tábornokot, néhány francia nő kíséretében, Munkácsi Mihályt a festőt, Pázmándit a magyar francziát, Szabadi a legidősebb és de legifjabb zeneszerzőt.

induló, — mindkettő ama gyönyörű átiratban, melyet Bellotti és Massenet a két zeneművet világhírűvé tették — fokozták a lelkesedést, — francia vendégeink szívesen szorongattak kezét az öreg Szabadival, ki csak most kezdé észre venni hogy — nagy ember.

Alig, hogy helyeket elfoglalták, három ágyú lövés dördült el, Antos karnagy leité vezényalpázját és 200 rézhangszerből áramlott, szét — mint varáz-ütésre — a Marsseillaise hatalmas induló.

A monstre-concert végt ért, és az a tizezer ember, kik egy tömegig olvadva hallgatták végig, mint zúgó áradat omlott szét a sziget másik két nevezetes pontjára, a fordóház felé és az alsó vendéglőhöz — amott két ezred zenekara, emitt az összesített czigánybanda játszott, mikorra ide értem, szintén a Marsseillaise járta, volt is taps és éljenzés, utána a Rác Pali nevét kiabálták, Palya kiálított a karnagy székre és rákérdezte a buszongó „cserebogár” csárdás variatioit, melyre a frisset 120 cigány zudította rá. — De hát már akonyodók, az égen a csillagok, itt alant a lámpionok ezrei gyulnak ki, — holdfény nincsen az égen, helyét itt alatt bengáliai fény pótolja, mely a tőrődhöz kuplájáról ragyogja be a sziget nagy részét, a felszökkenő víztörzerek visszaeső permetegében megtörik a fény és szivárvány ovel vonja azt körül, — a közönség néma halgatásba merülve kéjeleg a gyönyörű látványba, merengésből az ezred-zenekarok riadói ébresztik fel, kezdődik a nagy takarodó, száznál több lámpafény jelöli az utat, melyen átvonulnak, előttük, utánuk beláthatatlan tömeg, — a herczegi lak előtt — mely valóságos fényábrán uszik — más

